

Тема: «Цінності в житті суспільства»

Важливу роль у житті та пізнанні людини відіграють цінності. Ціннісне відношення людини до світу і себе приводить до формування ціннісних орієнтацій особистості. Зріла особистість зазвичай має досить стійкі ціннісні орієнтації, які мають характер норм, оскільки визначають форми поведінки людей у суспільстві. Ціннісне відношення особистості до себе і світу реалізується в емоціях, волі, творчості та ін. Якщо проблему цінностей розглядати у загальному сенсі, то як цінність виступають істина, добро і краса.

Природу, походження, розвиток і роль цінностей у житті людини і суспільства вивчає – **аксіологія** – вчення про цінності (*аксія* – цінність, вартість; *логос* – слово, поняття, вчення).

Аксіологія - складова філософського знання, що вивчає закономірності створення людиною системи цінностей, символів.

Цінністю є для людини все, що має певну значимість, особистісний чи суспільний зміст.

Цінності – специфічні соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства (благо, добро, зло, чудове і потворне, що втілюються в явищах суспільного життя або природи).

Цінність – філософське поняття, з допомогою якого і характеризується соціально-історичне значення певних явищ дійсності для суспільства, індивідів.

Цінності виконують роль споконвічної, вхідної основи вибору потреб, інтересів, переживання мети засобів їх реалізації, результатів діяльності і тих умов, у яких здійснюється вибір.

Цінності не речовинні, а духовні, можуть здатися не суттєвими і ніби не існуючими. Але всі цінності духовні, навіть матеріальні, тому що саме поняття цінності є людська, соціальна категорія: з її допомогою вимірюються всі предмети та явища, суспільні та природні. Людина є мірилом всіх речей, справедливо стверджував давньогрецький філософ Протагор, але інструментом виміру, мірилом виступають цінності.

Поняття цінності – ідеал, мета, спрямованість. Світ цінностей – світ належного.

Слід зазначити, що наші сприйняття, відчуття смаку в значній мірі залежать не лише від фізіологічних якостей нашого організму, а й від рівня нашої культури (освіченості, вихованості тощо).

Будь-який об'єкт, втягнутий у сферу життя чи створений людиною, має подвійне буття: окрім фізичного (матеріального) ще й суспільне (соціальне), оскільки виконує історично закріплену за ним функцію, а звідси - має суспільну цінність. Наприклад, скульптура - це не просто камінь, глина, мармур чи бронза, а об'єкт, споглядаючи який люди отримують певну насолоду (цінність). Тому остання завжди і всюди виражає суспільну сутність буття об'єктів матеріального й духовного світу. І якщо щось є цінністю для людини, то це означає, що воно включено в умови суспільного життя, виконує певні функції у взаємовідносинах із природою чи соціумом.

Людина, виходячи із своїх потреб та інтересів, завжди належно оцінює те, з чим має справу. Оскільки все піддається оцінці (в тому числі й сама людина), наше ставлення до світу завжди є оціночним. Відповідно оцінка може більш-менш вірно відображати предмет (процес чи явище) або не відповідати об'єкту, набуваючи різних значень. Отримання істинної інформації нерозривно пов'язане з цінностями пізнання, особливо наукового. Звідси, у нашому світогляді наукове пізнання і ціннісне відношення до світу знаходяться у нерозривній єдності, обумовлюючи один одного.

Незважаючи на достатню дослідженість проблеми цінностей, у філософії й по цей час не створено загальноприйнятої класифікації. Мабуть тому, що сама цінність є категорією універсальною, динамічною, мінливою. Один і той же об'єкт у різних відношеннях, у розумінні різних людей набуває різних цінностей. Звідси слідує, що цінність це такий феномен, який висвічується для кожної людини, кожної епохи по-своєму.

Кожна цінність - це факт культури. Відповідно й весь наявний ареал цінностей поділяють на матеріальні й духовні.

Цінності поділяються на дві великі групи:

- «нижчі» або «матеріальні» (те, що задовольняє біологічні потреби);
- «вищі» або «духовні».

За змістом, духовні цінності поділяються на *релігійні, моральні, естетичні, політичні, правові* та ін..

Будь-які цінності можна класифікувати згідно їх носіїв. У цьому сенсі їх поділяють на:

- *індивідуальні;*
- *колективні;*
- *універсальні або вселюдські.*

Універсальні – це ті, що прийняті різними народами, культурами, націями, цивілізаціями.

Колективні – це цінності даного суспільства, самостійної культури, нації, цивілізації.

Індивідуальні – існують включені в контекст кожної із культур, націй чи цивілізацій.

Серед цінностей людини важливе значення має **воля** - свідомо саморегуляція суб'єктом своєї діяльності, що виявляється як цілеспрямованість, рішучість, самовладання.

Визначальне значення для людини має також **віра** – суб'єктивний акт прийняття чого-небудь як істинного.

Віра залишається одним із найбільш значущих феноменів духовного життя людини. Мається на увазі і така риса особистості, як *віра в себе*, яка переходить у *впевненість у своїх можливостях*. Віра як цінність має співвідношення з ідеалами, які впливають на життя людини.

Добро – основна позитивна категорія моралі, є повною протилежністю зла, відображає сукупний зміст вимог, цінностей моральної свідомості.

Сумління – (добросовісність) – поняття етики, що відображає ставлення індивіда до праці, до виконання своїх обов'язків перед суспільством.

Істина – філософська категорія, що відбиває глибинний смисл людського світовідношення та осягнення буття, шукань людського духу та твердження гуманістичних ідеалів, вираження сукупних змін та безпосередню мету пізнавального процесу і характеризує його результат – знання як адекватне відображення суб'єктивної та об'єктивної реальності в свідомості людини.

Людина - одна з живих істот, що володіє секретами оцінювання. Вона і творець культури, духовності і її продукт. Як говорилося, вона проявляє себе у різних сферах буття. Зростання її потреб, інтересів універсалізують її діяльність. І як результат, вона створює необхідні продукти (товари), надає різні послуги. Залежно від міри їх співпадання з потребами у неї формується й певне ставлення до них.

Цим самим формується і ціннісне відношення до дійсності. У кожній сфері суспільного життя людина створює свою шкалу цінностей, які в своїй сукупності становлять свій світ. Здебільшого, це універсальні та світоглядні цінності, що визначають відношення людини до навколишнього світу і становлять ядро її світогляду. Різним соціально-історичним утворенням та окремим людям притаманні свої цінності.

Однією із фундаментальних цінностей людини є Суспільне Багатство й Добробут. Їх наявність, розміри та доступність кожному безпосередньо впливають на процеси, цілі та самозбереження людини (її роду та виду), забезпечення її їжею, одягом, житлом та іншими продуктами. Тому, в залежності від суспільної орієнтації, прагнення жити все краще, поліпшувати умови життя чи обмежуватися лише необхідним, у світі цінностей формуються уявлення людини про багатство й суспільне благо, які визначають і регламентують виробничу й споживацьку діяльність людини, її можливості володіти певними ресурсами та правами.

Близькою за значенням до цих цінностей є Свобода, яка визначає й забезпечує людині можливість поступати й діяти згідно власному волевиявленню.

Цінність свободи в тому, що вона присутня лише тоді коли відсутні зовнішні детермінанти впливу на людину, коли її дії визначаються власними внутрішніми чинниками і спонуками; коли вони спрямовані на максимально можливе задоволення потреб (бажань) і, в першу чергу, життєво необхідних. Тому свобода - це величезна цінність, наявність якої забезпечує розгортання творчого потенціалу та сутнісних сил людини.

Серед цінностей людини величезне значення належить і Соціальній Справедливості, яка відображає існуюче (чи неіснуюче) положення речей як обов'язкове і яке відповідає сутності та правам людини або суперечить їм. З позицій справедливості оцінюється не просто будь-яке окреме явище, а співвідношення декількох явищ з точки зору розподілу благ між людьми (між роллю окремих людей, груп, їх соціальним статусом). Справедливість як соціальна цінність близька за змістом і значенням до Рівності. Остання вимагає однакового положення людей у суспільстві. Названі цінності регламентують, в основному, справедливий розподіл матеріальних і духовних благ.

Людська історія - це результат діяльності не лише народних мас, а й окремих осіб. Проте вона твориться політиками та політикою, які є, так би мовити, альфою і омегою суспільного життя. Звідси й випливає те, що у світі цінностей сучасної людини політичним цінностям належить пріоритетне значення, а об'єктивна, виражена й гуманна політика та її носії розглядаються як найвища суспільна цінність. Величезну цінність для сучасного суспільства являє реалістична, об'єктивно вибудована політична доктрина. Невипадково у свідомості народу вони кваліфікуються як "мудра політика", "мудрий політик", "мудрий правитель" тощо. Тільки в цьому сенсі політичні цінності мають реалістичний характер. А це залежить від того, які підходи культивуються в ній, як вони застосовуються у житті.

Звідси й право на існування має лише та діяльність, яка відповідає інтересам і прагненням народу, яку схвалює народ. Цінність її в тому, що вона не лише генерує життєві схеми, а й є інститутом випрацювання балансу соціально-політичних сил, зокрема позицій реформаторів і народної волі.

Величезною цінністю є вміння прислухатися до потреб, інтересів пересічного громадянина та гармонійно узгоджувати їх з суспільними, хоча й на ділі це не просто. Для людини, громадянина жити відповідально та приймати виважені рішення є не лише особисте благо і щастя, а й суспільна цінність. Такі імперативи як любов до рідного дому, батьківського обійстя, мови, культури не були й не можуть бути кон'юнктурним цінностями. Вони є не тільки моральними, естетичними, політичними, релігійними, а й власне громадянськими, загальносуспільними цінностями. Вони ніколи не втрачали й не втратять своєї цінності. Вітчизна, народ, людина - безцінні й самодостатні. Шанують їх не за приналежність до "передового", а лише за те, що вони є.

Добро як і моральна цінність воно регламентує поведінку членів суспільства, їх відношення між собою, спираючись на авторитет суспільної, громадської думки та соціальні санкції з позиції "доброго" й "поганого". Відповідно від розуміння цінності добра формується весь комплекс морально-етичних норм. Розробка, систематизація і втілення у свідомість

громадян морально-етичних норм, правил та імперативів можлива лише на підґрунті чіткого розмежування цінностей Добра (Блага) і Зла.

Цінністю ще вищого порядку є Краса. Вона регламентує відношення людини до життя, навколишнього світу, виходячи із розуміння красивого й потворного, красивого й огидного. Цінності краси фіксують увагу на можливостях самовираження людини (індивіда), наголошуючи на емоційній стороні духовного, суспільної свідомості, водночас об'єднуючи і роз'єднуючи людей, протиставляючи їх навколишньому світу. За законами краси люди не лише стають зовнішньо подібними, а й внутрішньо відмінними від інших людей.

Значною духовною цінністю є й Мудрість, тобто вміння мислити й відчувати так, як мислить і відчуває народ, суспільство. Цінність знань не стільки в тому, що вони забезпечують інформацією про світ, скільки в тому, що в них даються рецепти облаштування його.

Одне із найвищих місць в ієрархії світу цінностей належить Істині. Вона регламентує життєдіяльність людини опосередковано, спираючись на цінності Знання і Віри. Завдяки цінностям істини (знання) стає можливим регламентувати пізнавальну діяльність, здатність людини до мислення, а завдяки цьому підтримувати й закріплювати у свідомості людини інші соціальні цінності.

Такі цінності є базовими у формуванні картини про світ цінностей. Це той фундамент, на який у процесі життєдіяльності нашаровуються всі інші цінності. Вони є системоутворюючими, формують ієрархію цінностей і субординують їх. Одні з них класифікуються як пріоритетні, актуальні й значимі, інші - домінуючі й визначальні, надаючи сенсу людському життю.

Найвищими цінностями є Громадянський мир та Гідність людини. Вони відносяться до класу вічних, оскільки уявлення про них формується ще з появою людства. Проте вони не лише древні, а й молоді, оскільки глобальне усвідомлення їх відбулося лише у другій половині XX століття, а актуальність постійно зростатиме.

Поряд з усталеними, традиційними світ цінностей повинен насичуватися радикальними, нетрадиційними ідеями, життєвою відповідальністю, формуванням балансу інтересів, чітким реагуванням на запити людського життя й існування. Таким чином, світ цінностей складається із найрізноманітніших цінностей, які формуються в процесі життєдіяльності в усіх сферах. Вони тісно взаємопов'язані, мають певну ієрархічність. Їх домінування визначається тими пріоритетами, яким надає перевагу індивід. Останні змінюються, а відтак і світ цінностей перебуває в постійній динаміці.

Домашнє завдання:

✓ Дайте відповіді на запитання:

1. Що для вас важливо в житті?
2. Якби у вас була можливість вибрати будь-яку професію, не турбуючись про гроші або інших практичні обмеження, що б ви робили?
3. Що ви хочете змінити в світі в що в собі?
4. Чим ви найбільше пишаєтеся?
5. Коли ви відчували себе найщасливішим?

✓ Перерахуйте ваші цінності!

✓ Перерахуйте, що ви цінуєте в інших людях!